

Unes notes al poema 7 del segon llibre d'*Estances* de C. Riba,
per Jaume Medina

I

A la primera edició de les *Obres Completes de Carles Riba*,¹ el curador donava una datació gairebé completa dels poemes de l'autor de les *Elegies de Bierville*. La constància amb què el poeta havia datat les seves obres possibilitava la confecció d'aquella cronologia: J.-Ll. Marfany va haver de recórrer només als manuscrits, curiosament guardats per la família Riba, resseguint els peus de pàgina de l'últim full de cada poema, on es troben gairebé sempre les dates. Però hi hagué un cas en què això no va ser possible, i l'investigador es va haver de fonamentar en una datació confeccionada pel poeta: es tracta dels poemes dels dos llibres d'*Estances*, dels quals es conserven ben pocs manuscrits (i, encara, no a l'Arxiu Riba). Basant-me en aquestes dades, un dia jo mateix vaig poder fer l'observació² que, a diferència del llibre segon (al qual els poemes són datats en ordre cronològic), el primer llibre d'*Estances* havia estat ordenat per Riba, a fi de donar una aparença d'evolució temàtica.

Tanmateix, els començaments del llibre segon presenten unes certes vacil·lacions, que poden oferir algun dubte quant a l'ordenació cronològica dels poemes que el formen. D'antuvi, el que porta el número vuit, sense datació (que, d'altra banda, possiblement mai no podrà ésser datat); en segon lloc, i és aquí on val la pena d'aturar-se, el poema número 7, que és datat com segueix: «(Nuremberg) Dresde, 28-II-22». La seva col·locació després del número 6, amb data de Munic, 29 de juny del 1922, podria fer creure que no és del tot cert que el llibre segon presenti una ordenació cronològica. Ara bé: el que no respon a la rea-

litat és la datació del poema. Pel febrer del 1922, Carles Riba era encara a Barcelona (d'on parteix vers Alemanya el dia 3 de març). ¿Com és possible, doncs, que el mateix autor, quan va fer la datació de les *Estances*, s'equivocqués en el dia i el mes del poema referit? No sabem de quan és aquesta llista confeccionada per Riba, però potser havien passat ja molts anys de quan escrivia els poemes, o bé no disposava de la documentació necessària. Avui dia, en haver-se publicat una part de la correspondència, comptem amb un material importantíssim per a conèixer certs detalls pertanyents a la vida i l'obra del poeta. En aquest sentit, ens són molt útils les cartes adreçades per ell a López-Picó.³ Ja en una altra ocasió,⁴ vaig poder assenyalar la data precisa en què havia acabat la primera gran crisi de Riba: justament a Alemanya, on, al cap de ben poc temps d'haver-hi arribat, feia la descoberta de Hölderlin, i ho comunicava al seu amic, tot enviant-li el poema número 6 del llibre segon de les *Estances*, en el qual quedava reflectida la venturosa troballa. Uns quants mesos després, li enviava un altre poema (el número 7) i li confessava que encara no es trobava del tot segur en la nova etapa acabada de començar: «Jo encara estic en les lluites del trànsit.»⁵ Alhora oferia unes dades ben útils per a la seva datació: «permeteu-me, doncs, que us hi respongui amb unes quantes estrofes, escrites una tarda tranquil·la de Nuremberg i un vespre apassionat de Dresde».⁶ Els noms de les ciutats alemanyes figuren, bé és cert, a la datació donada a conèixer per Marfany, però les estades de Riba en aquelles ciutats no pertanyen pas al febrer: per la mateixa correspondència Riba - López-Picó, sabem que el

1. Carles RIBA, *Obres Completes*, I. Poesia i Narrativa (Barcelona 1965), p. 670.

2. J. MEDINA, *Carles Riba o l'aventura de la coneixença*, «L'Avenç», núm. 71 (maig 1984), ps. 48-53.

3. *Epistolari J. M. López-Picó - Carles Riba*, a cura d'OSVALD CARDONA (Barcelona 1976).

4. J. MEDINA, *Sobre Riba i Hölderlin, encara*, «Clot», núm. 7 (gener 1985), ps. 15-17.

5. *Epistolari*, p. 219.

6. *Epistolari*, p. 219.

primer era a Nuremberg el 5 d'agost; així mateix podem saber que entre el 15 de setembre (en què escrigué una carta a López-Picó) i el 20 del mateix mes (en què n'escrigué una altra a Josep Millàs), Riba es trobava a Dresde.

II

Dèiem abans que els poemes 6 i 7 del segon llibre d'*Estances* eren els dos que tancaven la primera gran crisi de Riba, i que significaven uns primers passos encara vacil·lants en un nou període de la seva aventura. Ja Gabriel Ferrater, quan prologava les *Versions de Hölderlin*, va remarcar el fet següent:

«Quan Riba va fer la selecció dels seus poemes publicada per Insula amb una traducció castellana, va eliminar molt pocs poemes del llibre segon d'*Estances* (només dos, em penso), i un era el numerat 7, el que acaba

Cal fer rem, per no ser negats
dins la vida abstracta i profunda.

Es un poema desesperat, que fa uns quants anys n'haurien dit d'"angoixa existencial", però que em sembla raonable d'entendre, bàsicament, com un plany per la carència d'un correlatiu objectiu (compari's amb el poema següent: "Que jo no sigui més com un ocell tot sol..."). Doncs bé: molt poc abans, si no em falla la memòria, Josep Palau-Fabre havia publicat els *Poemes de l'Alquimista*, on comentava aquell poema 7. Vaig dir a Riba que jo opinava, com Palau, que era un dels poemes seus millors, i que era una llàstima que l'hagués suprimit. Ell va fer un gest d'impaciència i de repugnància, i em va dir una cosa així com que "un escriptor agraeix sempre que els altres apreïïn allò que ell no s'agraeix gens". Sentia doncs aversió pel poema, i no cercar anar massa lluny si dic que és per què el poema el delatava (davant d'ell mateix, és clar: Riba no era pas tan càndid que no tingués

netes les regles del joc amb els lectors).»⁷

Quan Riba enviava el poema a López-Picó, li comentava que l'havia escrit «en dues vegades, això és, com totes les meves poesies: un problema que se'm fixa treballósament dins la consciència, i la seva purificació, a la qual un altre dia arribo a través d'un tumulte de passió i de lògica»,⁸ on ressonen enormement els mots *consciència* i *purificació*, que G. Ferrater remarcà com a provinents de la lectura de Hölderlin feta per Riba. Aquest, després d'haver transcrit el poema per a López-Picó, afegia: «És a dir, estimat L.P., cal l'esforç concret, l'obra concreta, si volem salvar-nos com a nosaltres mateixos; si no remem, ens neguem dins la mar bergsoniana.»⁹ Però encara expressen millor el sentit del poema les paraules adreçades per Riba al seu corresponent durant els dies que l'elaborava a Dresde; així, el 15 de setembre, li deia: «Weimar, doncs, m'ha esdevingut, seguint els indrets goethians, allò que en una simple lectura goethiana d'un moment s'esdevé: una convicció implacable d'haver-nos d'elevant, d'haver-nos d'acostar tenaçment, a través del treball i de la passió ben regida, sinó en ella mateixa, millor encara en els seus resultats, a un Tipus ideal de l'home que existeix realment, independentment de totes les nostres mixtificacions romàntiques.»¹⁰ No es tracta només de remarcar per no perdre el camí, per no perdre's, sinó de fer-ho per atènyer, a l'altra riba, el «tipus ideal de l'home que existeix realment», l'home nu i conscient al qual, després de llargs anys d'un treball tenaç, pervingué l'autor de les *Estances*.

JAUME MEDINA

7. Gabriel FERRATER, *Sobre literatura* (Barcelona 1979), ps. 37-38.

8. *Epistolari*, p. 219.

9. *Epistolari*, p. 220.

10. *Epistolari*, p. 183.